

3. *Suport pentru explicitarea și înțelegerea unor concepte și instrumente cu care operează curriculum pentru educație timpurie*, 2019
4. ȘCHIOPU, Ursula, VERZA, Emil. *Psihologia vârstelor*. București: Univers, 1994
5. VOICULESCU, Elisabeta. *Pedagogia preșcolară*. București: Aramis, 2003
6. www.didactic.ro

**JURNALUL CA METODĂ DE STUDIERE A GENEZEI
AFIRMAȚIEI ȘI NEGAȚIEI LA COPIL (STUDIU DE CAZ)**

JELESCU Petru, prof. univ., dr. hab., UPSC „Ion Creangă”

JELESCU Raisa, ex-cercet. șt., lector, Chișinău

JELESCU Dumitru, jurisconsult, doctorand ULIM, Chișinău

Abstract: *The article argues the application of the diary as a method that allowed the establishment of the genesis of two fundamental mental actions, affirmation and negation, which, being expressed initially by non-verbal means (movements, facial expressions, vocalizations, emotions, etc.), then by a series of laconic preverbal and verbal means (yes and no), play an essential and decisive role in human life and activity. The process of birth and evolutionary development of affirmation and negation is presented in the current chronological journal through scientific observations and empirical evidence for almost two years based on longitudinally recorded data from one and the same child / subject, educated in the family of authors.*

Keywords: child, method, diary/daily, genesis/ontogenesis, statement/Yes, negation/No.

Cu 32 de ani în urmă, când s-a născut feciorul Dumitru, acum unul dintre autorii actualului articol, ne-am propus să scriem *Jurnalul observărilor și probelor* cu el privind nașterea și dezvoltarea lui NU și DA, a afirmației și negației, sau a lui A și non-A. De ce? Deoarece am considerat și considerăm că, împreună cu emoțiile, dar și prin emoții, sunete, mișcări și alte procese, stări, însușiri psihice afirmația și negația stau la baza vieții și activității umane de la naștere și până la moarte. Cu ele, propriu-zis, începe și cu ele, practic, se termină viața și activitatea omului – a fi, sau a nu fi.

Ideea cu privire la aplicarea metodei jurnalului privind studiul *genezei afirmației și negației* la copil a venit după ce primul dintre autorii actualului articol a susținut, în 1982, teza de doctor în psihologie/candidat în științe psihologice, publicând ulterior, împreună cu fostul său

conducător științific la lucrarea de diplomă și la teza de doctor M.C. Роговин (v. https://psy.su/persons/100_psihologov_rossii/psy/133203/), monografia științifică „Исследование отрицания в практической и познавательной деятельности” [15; 16].

La moment, am găsit de cuviință să revenim la cercetarea în continuare a psihogenezei nu numai negației, dar și a afirmației la copil, aplicând astfel, de rând cu altele, și metoda jurnalului prin studiul de caz. Cu toate că aceste două acțiuni mintale de bază se completează reciproc și stau la baza vieții și activității umane, până în prezent nu există cercetări cu privire la studierea procesului nașterii și dezvoltării lor la copil în ontogeneză ca studiu de caz prin aplicarea metodei jurnalului.

E de menționat că la înregistrarea în *Jurnal* a acestor două acțiuni interioare fundamentale, a afirmației și negației, împreună cu soția, lector universitar la timpul respectiv, ne-am străduit să fixăm la momentul dat nu numai mijloacele de redare a lor, dar și situația în care ele s-au produs, momentul în care s-au manifestat, persoanele care au fost prezente și participante la utilizarea și manifestarea acestor acțiuni, relațiile dintre acestea, comunicarea, activitatea, starea afectivă, volitivă, motricitatea ș.a., considerând că toate acestea, în unitatea lor, se condiționează reciproc și că astfel e mai deplină și autentică înțelegerea lor în cadrul vieții și al activității copilului, părinților, fraților, surorilor, cunoscuților, necunoscuților etc.

În revenirea și actualizarea *Jurnalului* ca metodă de cercetare avem fericita ocazie să identificăm și să comparăm apariția și dezvoltarea afirmației și negației la Dumitraș cu cea a lui Luca, feciorul lui Dumitru, nepoțelul nostru de 6 luni de zile, convingându-ne încă o dată în plus, cât de mult coincide cu dezvoltarea afirmației și negației la Dumitraș. Chestiunea e că ei seamănă mult nu numai în comportamentul lor exterior, dar și în cel interior, având, în particular, același tip de activitate nervoasă superioară: puternic, echilibrat, inert (flegmatic), cu înclinație spre puternic, echilibrat, dinamic (sanguinic).

Am luat act și de opiniile părintelui psihologiei dezvoltării William Thierry Preyer, care la timpul său, în 1882 a prezentat un studiu de caz vast și riguros al dezvoltării generale a propriului copil în lucrarea *Die Seele des Kindes* (Sufletul copilului) în baza înregistrării observărilor personale. Ne vom referi la unele dintre ele, preluate din traducerea acestei renumite opere în limba rusă: В. Прейръ. Душа ребенка. Наблюдения надъ духовнымъ развитіемъ человека въ первые годы жизни. Переводъ съ послѣдняго (7-го) нѣмцкаго изданія. Подъ редакціей В. Ф. Динзе. С.-Петербургъ: Издательство О. Богдановой. 1912. 298 с. [19], [10]. În lucrarea dată, ca psiholog și fiziolog, Preyer acorda o atenție deosebită factorului biologic și psihologic în dezvoltarea copilului, a legăturii indisolubile între ei. În capitolul „Качаніе головы и киваніе” el scrie că „Darea din cap în semn de negație sau respingere este utilizată la fel de către mulți copii fără de o oarecare instruire sau imitare. Prevestitorul acestei mișcări expresive, care cu mult mai

devreme semnifica indisponibilitatea și repulsia decât negația, este mișcarea laterală cu capul, când copilul refuză primirea hranei. Copilul sătul întoarce capul într-o parte” [19, p. 160]. Autorul conchide că „O atare întoarcere a capului de o singură dată la stânga sau la dreapta, în funcție de situație, înseamnă „de-ajuns”, deci, ea este și negativă” [19, p. 161]. „Cât privește darea din cap afirmativă, aceasta se întâmplă să se manifeste tot atunci, dar mai rar” [ibidem]. După cum menționează Preyer, această dare din cap afirmativă „la fel de puțin însemna confirmare” [ibidem]. Făcând trimitere la Charles Darwin, autorul teoriei evoluționiste, care a contribuit substanțial la devenirea psihologiei ca știință, William Preyer arată că în opinia acestuia, a lui Darwin, „cauza râsului...se constată mai târziu decât cauza plânsului tare, deoarece acesta de la urmă e mai util pentru copil decât primul” [19, p.155]. Acest fapt, independent de Charles Darwin, până la cunoașterea operei acestuia, l-am constatat și noi, observând că inițial, până la apariția negației proto-verbale (*protos* neogr.- primul/prima) sau verbale, copilul preponderent țipă, strigă, geme, scâncește, plânge etc., acestea îndeplinind funcții biologice extrem de importante de supraviețuire. Faptul în cauză, volens-nolens, și-a lăsat mult amprenta și asupra înregistrărilor mai frecvente a negației în raport cu afirmația, pe care am fost nevoiți să le facem în *Jurnal*.

Trecerea de la mijloacele biologice preverbale la cele protoverbale, apoi la cele verbale (sociale) de redare a afirmării și negării are loc pe neobservate, discret, neîntrerupt, continuu, dar și prin anumite (și datorită) unor *crize socio-culturale*, apărute pe parcursul vieții: criza comunicării afective (prima criză socio-culturală formată și dobândită pe parcursul vieții), apoi criza comunicării situativ-constructive (a doua criză socio-culturală formată și apărută pe parcursul vieții) – denumirile/terminii și caracterizarea îmi aparțin (Petru Jelescu).

Vom observa că la vârsta de aproximativ 2 luni Dumitraș *căuta vorbă* deja, avea această *necesitate socială – de a comunica*. Pe baza ei se manifestă atât complexul de învioreare cât și cel de nemulțumire socială/protest (de la aproximativ 3 luni și 2 săptămâni), dar și de liniștire/concentrare (de orientare și studiere, de curiozitate – Raisa Jelescu).

Concomitent, vom remarca, de asemenea, că în această perioadă mai pronunțat și mai frecvent iese în vileag țipătul, strigătul, geamătul, scâncetul copilului etc.

În general, vom menționa că, fiind binevenită, metoda jurnalului a fost și este practică de savanții din toată lumea, din diferite țări, domenii, timpuri, la studierea diferitor teme, în perioade diferite ale vieții, activității etc. De exemplu, observații selective a expresiilor emoționale a efectuat la timpul său celebrul Charles Darwin asupra feciorului său [3], [4]. În studiile sale, H.H. Ладыгина-Котс a comparat dezvoltarea instinctelor, emoțiilor, jocului, obișnuințelor, mișcărilor expresive, memoriei, vorbirii, inteligenței în ontogeneză, dar în diferite perioade de timp, la puiul de cimpanzeu Ioni de la 1,5 ani până la 4 ani (între aa.1913-1916) și la copilul dânzei Rudi de la naștere până la 4 ani (între aa. 1925-1929) [17], [18]. William Sten și soția Clara Stern au folosit

jurnalul pentru a studia cauzele ce influențează asupra dezvoltării psihice a copilului [11]. A.H. Гвоздев a fixat timp de 8 ani manifestările verbale ale propriului fecior referitor la dezvoltarea structurii gramaticale a limbii ruse [13]. Renumitul Jean Piaget a evidențiat etapele dezvoltării inteligenței, efectuând observări asupra copiilor săi [9]. La etapa actuală, bunăoară, M. Cole și S.R. Cole în cercetarea dezvoltării copilului se axează pe o singură particularitate, pe care o observă și o înregistrează în diverse contexte [2].

În aplicarea jurnalului ca metodă de cercetare noi am ținut cont și de indicațiile cunoscutului psiholog francez Paul Fraiss precum că „În științele tinere și în problemele noi rolul primordial îl joacă observarea” [12].

În desfășurarea și descrierea observațiilor ne-am condus, de asemenea, de teoria structurii funcționale a acțiunii [14], conform căreia activitatea psihică decurge sub două forme, exterioară și interioară, că activitatea obiectuală a subiectului reprezintă prin sine substanța dezvoltării psihice, că activitățile exterioară și interioară nu sunt două părți sau laturi ale activității, ci două forme ale activității ce există în unitatea lor și datorită cărui fapt sunt posibile transformările și trecerile din una în alta. În acțiunea obiectual-senzitivă, conform autorilor, este reprezentată toată integritatea psihicului. De aceea, concluzionează ei, această acțiune poate fi considerată drept *unitate genetică inițială a analizei psihicului uman*, un fel de „celulă mică” a „începutului nedezvoltat a întregului dezvoltat”, ce are, concomitent, și o formă senzitiv-contemplativă reală. Acțiunea senzitiv-obiectuală conține în sine componente dintre cele mai importante: cognitive, executive și afectiv-apreciative. Cele spuse, arată autorii, fac și mai semnificativă rezolvarea problemei căutării interiorului în exterior. Această căutare trebuie să se sprijine pe analiza formelor inițiale ale acțiunii sau chiar ale „mişcării vii” (termenul lui H.A. Бернштейн), care este componenta bazală a acțiunii. „Mișcarea vie”, reală, accentuează autorii respectivi, dispune de trăsături spațial-temporale și obiectual-semantice și este cu adevărat *unitatea de analiză a activității psihice*.

Vom preciza că *Jurnalul* nostru, înregistrările pe banda magnetică și pozele corespunzătoare, de rând cu încă multe alte materiale similare ale subiecților supuși observărilor în Casa de copii din Bălți și în familiile altor părinți, au servit ulterior drept parte de documente importante pentru analiza, prelucrarea, scrierea și publicarea monografiei științifice a subsemnatului, Petru Jelescu (1999)[5], pentru susținerea tezei de doctor habilitat în psihologie (2000) a primului dintre autorii actualului jurnal [6], a recenziei la rubrica *Critică și bibliografie* de Grigore Nicola (2001)[8], a articolelor științifice [7; 20; ș. a.].

Metoda jurnalului este oportună și importantă pentru acumularea inițială de fapte veritabile. Pentru aceasta, desigur, trebuie depuse mari eforturi, timp, energie, răbdare.

Prezentarea actualului articol „*Jurnalul ca metodă de studiere a genezei afirmației și negației la copil (studiu de caz)*” după 32 de ani, pe care îi are acum Dumitru, s-a făcut, evident, și

cu consimțământul lui. El însă a participat și pe viu (ca unul dintre „cobai”!) la susținerea de către tata a tezei de doctor habilitat în psihologie în anul 2000, fiind pe atunci în clasa a V-a [1].

Totodată, ca orice studiu *longitudinal*, metoda jurnalului, are avantajele și dezavantajele sale. De aceea, datele obținute și descrise în actualul articol, fiind individuale, nu trebuie generalizate separat de celelalte și extrapolate asupra altor cazuri. Simultan, știind că asupra observărilor noastre a dezvoltării psihice a feciorului influențează și atitudinea noastră ca părinți, ne-am străduit, pe cât e posibil, să fim maximum de obiectivi, să evităm exagerările (înfrumusețările și/sau subminările) și să fixăm întocmai rezultatele acestei dezvoltări.

Vom lua în calcul și faptul că în perioada preverbală copiii emit niște sunete confuze, nediferențiate, neorganizate, în combinații foarte variate, identice la toți copiii din lume. Aceste sunete, după cum este stabilit, sunt mai multe la număr decât în vorbirea umană propriu-zisă, articulată. Faptul în cauză ne face să consacram acest articol tuturor bebelușilor din lume, acestor ființe inocente și drăgălașe, care au limbajul lor comun, specific și pașnic pe întreg mapamondul și care, din fașă, luptă dintotdeauna pentru supraviețuire prin Da și Nu, ca și Hamlet, sub același Soare comun al acestei frumoase planete pe nume Terra – Planeta Albastră.

Bibliografie:

1. Clipe de neuitat. [online]. [citat 04.09.2021]. Disponibil: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=1287950231581552&set=pcb.1287879518255290> din 30 decembrie 2020).
2. COLE, M., COLE, S.R. *Wikipedia*. [online]. [citat 11.08.2021]. Disponibil: <https://www.google.com/search?q=%5B.M.+Cole+%C8%99i+S.R.+Cole+The+development+of+children+1989&oq=%5B.M.+Cole+%C8%99i+S.R.+Cole+The+development+of+children+1989&aqs=chrome..69i57.82984j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8>.
3. DARWIN, Charles. *Expresia emoțiilor la om și animale*. București: Ed Academiei RSR, 1967.
4. DARWIN, Charles. *Wikipedia*. [online]. [citat 10.08.2021]. Disponibil: <https://ro.scribd.com/payments/billing>.
5. JELESCU, Petru. *Geneza negării la copii în perioada preverbală (studiu teoretico-experimental)*. Mon. șt. Red. resp. Ion Negură. Chișinău: Museum, 1999. 248 p. ISBN 9975-905-27-7. <http://dir.upsc.md:8080/xmlui/handle/123456789/158> (accesat 08.10.2021).
6. JELESCU, Petru. *Geneza negării la copii în perioada preverbală: (studiu teoretico-experimental)*: tz. doct. hab. în psihologie. Specialitatea 19.00.07 – Psihologia

- pedagogică / cons. șt.: M. Rogovin, N. Bucun; Univ. Ped. de Stat „Ion Creangă”. - Ch., 2000. - 249 p.
7. JELESCU, Petru. Negația: abordare, geneză, dezvoltare, mecanisme, formare. În: *Prolegomene din istoria psihologiei în Republica Moldova*. Iași: Pan Europe, 2018, pp.7-18. ISBN 978-973-8483-84-2.
 8. NICOLA, Grigore. Critică și bibliografie. Cartea: JELESCU, Petru. *Geneza negării la copii în perioada preverbală (studiu teoretico- experimental)*. Red. resp. Ion Negură. Chișinău: Museum, 1999. 248 p. ISBN 9975-905-27-7.– În: Revista de psihologie. Serie nouă. 2001, Tomul 47, 1-2, pp. 143 – 144. București: Editura Academiei Române.
 9. PIAGET, Jean. *Wikipedia*. [online]. [citat 10.08.2021]. [https://en.wikipedia.org/wiki/Jean_Piaget].
 10. PREYER, William Thierry. *Wikipedia*. [online]. [citat 10.08.2021]. Disponibil: https://en.wikipedia.org/wiki/William_Thierry_Preyer.
 11. STERN, William. *Wikipedia*. [online]. [citat 10.08.2021]. Disponibil: [https://en.wikipedia.org/wiki/William_Stern_\(psychologist\)](https://en.wikipedia.org/wiki/William_Stern_(psychologist)).
 12. *Traité de psychologie expérimentale*. Sous la dir. de Paul Fraiss et Jean Piaget. Paris: P.U.F., 1963.
 13. ГВОЗДЕВ, А. Н. *Формирование у ребёнка грамматического строя русского языка*. /Под ред. С.И. Абакумова. М.: Изд-во АПН РСФСР, 1949. Disponibil: https://rusneb.ru/catalog/000199_000009_003538706/.
 14. ГОРДЕЕВА, Н.Д., ЗИНЧЕНКО, В.П. *Функциональная структура действия*. М.: Изд-во Моск. ун-та, 1982. 208 с.
 15. ЖЕЛЕСКО, П. С., РОГОВИН, М. С. *Исследование отрицания в практической и познавательной деятельности*. Ред. В. А. Лекторский. Кишинёв: Штиинца, 1985.135 с.
 16. <http://dir.upsc.md:8080/xmlui/handle/123456789/1677> (accesat 09.10.2021); <https://www-lib.tufs.ac.jp/opac/recordID/catalog.bib/BA68579202?caller=xc-search>(accesat 10.10.2021);
 17. ЛАДЫГИНА-КОТС, Н. Н. *Дитя шимпанзе и дитя человека в их инстинктах, эмоциях, играх, привычках и выразительных движениях*. Москва: Огиз РСФСР треста «Полиграфкнига»,1935. http://www.kohts.ru/ladygina-kohts_n.n./ichc/html/index.html.
 18. ЛАДЫГИНА-КОТС, Н. Н. *Wikipedia*. [online]. [citat 10.08.2021]. Disponibil: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D0%B0%D0%B4%D1%8B%D0%B3%D0%B8%D0%BD%D0%B0->

[%D0%9A%D0%BE%D1%82%D1%81, %D0%9D%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%B6%D0%B4%D0%B0 %D0%9D%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B0%D0%B5%D0%B2%D0%BD%D0%B0](#)

19. ПРЕЙРЪ, В. *Душа ребенка. Наблюдения надъ духовнымъ развитиемъ человека въ первые годы жизни.* Переводъ съ послѣдняго (7-го) нѣмїцкаго изданїя. Подъ редакцией В. Ф. Динзе. С.-Петербургъ: Издательство О. Богдановой. 1912. 298 с.
20. РОГОВИН, М. С., КОЗЛОВА, И. Н., ЖЕЛЕСКО П. С. Экспериментальное изучение операции отрицания методом конструктивного теста. *În rev. Новыѣ исследования в психологии.* М.: Педагогика, 1974, № 3(17), С. 3-5.

PROFILUL ABSOLVENTULUI DE GIMNAZIU

COMORAȘU Aura, profesor, Școala Gimnazială Sascut, Bacău

Misiunea dascălului s-a schimbat, devenind un formator de competențe, iar noua pedagogie pune în centrul predării elevul, care trebuie implicat activ în procesul de învățare. Rolul cadrului didactic este acela de facilitator al procesului de învățare. Această nouă filozofie asupra predării este cunoscută ca educație centrată pe elev.

Absolvenții clasei a VIII-a ar trebui să fie capabili să comunice eficient oral sau scris (dovedind corectitudine gramaticală și coerență în limbaj) în diferite contexte: formularea unei cereri, a unei scrisori de intenție, a unui e-mail, să ceară sau să ofere informații, etc. Competențele de comunicare în limba maternă nu se reflectă neapărat în capacitatea elevului de a analiza gramatical un verb, ci în abilitatea acestuia de folosi verbul la timpul corect- abia acest lucru demonstrează calitatea achizițiilor sale.

Comunicarea într-o limbă modernă, fie ea engleză sau franceză la un nivel intermediar presupune ca acesta va fi capabil să se exprime adecvat într-un context dat, să înțeleagă mesaje scrise sau orale. Totodată îi asigură elevului șansa de a lucra, de a colabora într-un mediu multicultural, de a participa la programe de schimb în timpul liceului.

Competențele matematice și cele de bază în științe și tehnologii se reflectă în capacitatea elevului de a efectua o serie de operații matematice complexe, dar necesare în viața cotidiană, operarea cu diferite instrumente de calcul, de măsură, gândirea logică, explicarea fenomenelor din mediul înconjurător, efectuarea unor experimente, etc.

Dobândirea competențelor digitale constă în capacitatea elevilor de a folosi diferite device-uri și programe nu doar în vederea realizării temelor, proiectelor, prezentărilor, ci și în contexte